

René Guénon'un Din ve Gelenek Anlayışı
René Guénon's Understanding of Religion and Tradition

Muhammet ŞEKERCİ

Karabük Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Dinler
Tarihi Bilim Dalı, Karabük, Türkiye.

Karabük University, Faculty of Theology, Department of Philosophy and Religious
Sciences, Department of History of Religions, Karabük, Turkey.
msekerici78@gmail.com Orcid: 0009-0008-3578-9001

Mustafa GÖREGEN

Dr. Öğr. Üyesi, Karabük Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Dinler Tarihi
Bilim Dalı, Karabük, Türkiye

Asst. Prof. Dr, Karabuk University, Faculty of Islamic Sciences, Department of Philosophy
and Religious Sciences History of Religions, Karabuk, Türkiye
mustafagoregen@karabuk.edu.tr Orcid: 0000-0003-2546-2810

Atıf/©: Şekerci, Muhammet- Göregen, Mustafa, "René Guénon'un Din ve Gelenek Anlayışı",
Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 11/21 (2024), ss. 35-58

Citation/©: Şekerci, Muhammet- Göregen, Mustafa, "René Guénon's Understanding of
Religion and Tradition", *Kafkas University Faculty of Divinity Review* 11/21 (2024), pp. 35-
58.

Makale Bilgisi / Article Information:

Doi: 10.17050/kafkasilahiyat.1372474

Type / Türü: Research Article / Araştırma Makalesi

Received / Geliş Tarihi: 6 October / 6 Ekim 2023

Accepted / Kabul Tarihi: 23 November / 23 Kasım 2023

Published / Yayın Tarihi: 15 January / 15 Ocak 2024

Volume / Cilt: 11; **Issue / Sayı:** 21; **Pages / Sayfa:** 35-58

Suggested ISNAD Citation: Şekerci, Muhammet- Göregen, Mustafa, "René Guénon'un Din
ve Gelenek Anlayışı", *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/21 (2024), ss. 35-58

Notlar/Notes

Yazar(lar), herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Turnitin/Ithenticate/İntihal ile İntihal Kontrolünden Geçmiştir

Screened for Plagiarism by Turnitin/Ithenticate/İntihal

Licensed by CC-BY-NC ile lisanslıdır

www.dergipark.org.tr

René Guénon's Understanding of Religion and Tradition

Muhammet ŞEKERCİ
Mustafa GÖREGEN

Abstract

René Guénon, considered the founder of the traditionalist school, is a French philosopher and mystical writer. Guénon emphasizes that traditional values have disappeared in the modern world, and as a result, people live without spiritual meaning. He argues that in a world where traditions are rejected and destroyed by modernism, people must understand their roots and remain committed to their value systems. Guénon offers an approach to discovering the true meanings and essences of religious rituals and symbols. According to him, religion is linked to the experiences of our ancestors and the truths they lived through, and therefore has an inner meaning. Guénon presents an argument that all religions can be reduced to a fundamental truth, an absolute truth. According to him, it is important to focus on the inner essence of religions rather than their external appearance, and in this way one can see unity among different religions. Guénon discusses the traditional wisdom tradition and the secret knowledge it contains. According to him, although religions have emerged in different geographies and cultures, they are all expressions of moral and spiritual values that people naturally possess. According to him, humanity can only reach its true roots through a spiritual and mystical journey. Guénon argues that in order to understand a religion correctly, the esoteric dimension of that religion must be reached. Otherwise, only a superficial understanding of the religion will occur and it will not be possible to understand the real teachings. Guénon is known for his work on religious philosophy and esotericism, and remains influential today. In this study, we will focus on Guénon's understanding of religion and tradition.

Keywords: History of Religions, René Guénon, Initiation, Tradition

René Guénon’un Din ve Gelenek Anlayışı

Muhammet ŞEKERCİ
Mustafa GÖREGEN

Öz

Gelenekselci ekolün kurucusu olarak kabul edilen René Guénon, Fransız filozof ve mistik bir yazardır. Guénon, modern dünyada geleneksel değerlerin yok olduğunu ve bunun sonucunda insanların manevi anlamdan yoksun bir şekilde yaşadığını vurgular. Geleneklerin modernizm tarafından reddedildiği ve yok edildiği bir dünyada, insanların köklerini anlama ve değer sistemlerine bağlı kalmaları gerektiğini savunur. Guénon, dini ritüellerin ve sembollerin gerçek anlamlarını ve esaslarını keşfetmeye yönelik bir yaklaşım sunar. O, dinin atalarımızın deneyimleri ve yaşadıkları hakikatlerle bağlantılı olduğunu ve bu nedenle içsel bir anlama sahip olduğunu belirtir. Guénon, tüm dinlerin temel

hakikate, yani mutlak bir gerçeğe indirgenebileceğine dair bir argüman sunar. Ona göre, dinlerin dış görünüşünden ziyade içsel özüne odaklanmak önemlidir ve bu şekilde farklı dinler arasında bir birlik olduğu görülebilir. Guénon, geleneksel bilgelik geleneğini ve içerdiği gizli bilgileri ele alır. Ona göre dinler farklı coğrafyalarda ve kültürlerde ortaya çıkmış olsalar da hepsi insanların doğal olarak sahip olduğu ahlaki ve manevi değerlerin ifadesidir. Ona göre insanlık gerçek köklerine ancak spiritüel ve mistik bir yolculuk ile ulaşabilir. Guénon, bir dinin doğru anlaşılabilmesi için o dinin ezoterik boyutuna erişilmesi gerektiğini savunur. Aksi takdirde, sadece dinin yüzeysel bir anlayışı oluşur ve gerçek öğretileri anlamak mümkün olmaz. Guénon, din felsefesi ve ezoterizm konuları üzerine yaptığı çalışmalarla tanınır ve bugün hala etkisini sürdürmektedir. Bu çalışmamızda Guénon’un din ve gelenek anlayışı üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dinler Tarihi, René Guénon, İnisiyasyon, Gelenek

GİRİŞ

René Guénon, “Batı’da İslâm, Hint ve Çin tasavvuf doktrinlerini temel ve esas mevzularıyla entelektüel seviyede ele alan ve modern dünyayı her yönüyle tenkit eden görüşleriyle tanınan mutasavvıf ve mütefekkindir.¹ Modern Batı düşüncesine karşı çok sert eleştiriler getiren Guénon başta Hint dinleri olmak üzere Çin ve İslam dininin başlıca meselelerini incelemiştir. Yalnızca bununla kalmayıp birçok dini incelemiş ve dinler arası benzerliklere eserlerinde yer vermiştir. Yazılarında ağırlıklı olarak Hindu öğretilerini incelemiş ve Hindu terminolojisini kullanmasına rağmen, gerekli yerlerde tüm dinlerden de bahsetmektedir. İslam tasavvufuna ayrılmış birkaç makale dışında, yazılarında İslam ve tasavvufa çok az yer vermekle birlikte, başta “tevhit, vahdet-i vücud, insan-ı kâmil, şeriat, tarikat, hakikat” gibi terimler olmak üzere İslam tasavvufunun bazı temel kavramlarına da yer vermiştir.² Guénon İslam’ın mistik boyutunu Batı dünyasına tanıtmıştır. İslam’ın sûfi geleneklerini araştıran Guénon, bu geleneklerin Batı’da da kabul görmesini sağlamıştır. Ayrıca, Hinduizm ve Budizm gibi Doğu dinleri Batı’ya taşımıştır. Bu dinlerin toplumsal ve felsefi açıdan daha iyi anlaşılmasını sağlamıştır.

Eserlerinde günümüz ve geçmiş tüm dinlerden söz eden Guénon, modern Batı medeniyetini eleştirel yaklaşarak incelemiş, çok çeşitli din, fikir ve sanat çevrelerini etkilemiştir. Fikirlerini benimseyenler, yaşamı boyunca *Etudes Traditionnelles* dergisinde toplanmışlar ve ölümünden sonra da onun görüşlerini devam ettirmişlerdir.³

Bu çalışmamızda, Guénon’un gelenekselcilik anlayışını ve dinler ile ilgili görüşlerini ele almaya çalışacağız. İlk olarak, Guénon’un gelenekselcilik kavramını nasıl tanımladığına

¹ Mustafa Tahralı, *Çağ ve Hakikat René Guénon’dan Seçme Makaleler ve Yorumlar* (İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, 2018), 39.

² Tahralı, *Çağ ve Hakikat René Guénon’dan Seçme Makaleler ve Yorumlar*, 61.

³ Tahralı, *Çağ ve Hakikat René Guénon’dan Seçme Makaleler ve Yorumlar*, 68.

ve temel prensiplerine odaklanacağız. Ardından din ve gelenek konusundaki görüşlerini, dinler ile ilgili yorumlarını ortaya koyacağız.

Dinlerin hakikate giden farklı yolları içerdiğini savunan Guénon, aslında hepsinin hakikatin bir yansıması olduğunu insanların sonradan bu dinleri özünden uzaklaştırarak farklılaştırdığını savunmaktadır. Dinlerin aslı ve esasının tevhit olduğunu öne sürerek hepsinin hakikate ulaştıran farklı yollar olduğunu söylemiştir. Bu temel konular ışığında Guénon’un fikirlerini inceleyeceğiz.

1. GELENEKSELÇİLİK

Gelenekselci Ekol, René Guénon, Ananda K. Coomaraswamy ve Frithjof Schuon gibi düşünürler tarafından temelleri atılan, metafizik ilkeleri temel alan bir düşünce akımıdır. Bu akıma göre, hakikat birdir ve evrenseldir, ancak farklı form ve biçimlerde tezahür edebilir. Bütün dinlerin temelinde yer alan Hakikat veya Ezeli Hikmet, ilahi vahye dayanan temel metafiziksel ilkelerden ibaret olup bir medeniyetin bütün yönlerinde tezahür edebilir. Gelenekselci Ekol, ilahî vahye dayanan tüm bilim ve sanatları kutsal kabul eder. Bu düşünce akımına göre gelenek, sadece belli bir topluma gönderilen dini değil aynı zamanda ilahi hakikatlerin sosyal ve kültürel alanlarda da tezahür ettiği bir kavramdır. Peygamberler, avatarlar ve diğer nakil vasıtaları aracılığıyla insanlığa gönderilen ilahi hakikatler, bilim, sanat, sembolizm gibi alanlarda da tezahür ederler. Bu nedenle gelenekselci ekol, geleneksel dinlerin yanı sıra felsefe, bilim, sanat gibi alanları da kapsayan bütüncül bir bakış açısı sunar. Bu akımın temsilcileri arasında Huston Smith, William Stoddart, Seyyid Hüseyin Nasr gibi önemli düşünürler yer almaktadır. ⁴

Gelenek, eski zamanlarda kullanılan bir “ıstılah” olarak tanımlanır ve belirli bir Ekol’ün inancına göre şekillenmiştir. Bu terimi ilk olarak “ıstılah” anlamında kullanmış olan müellif René Guénon’dur. Gelenek kavramı daha sonra “Guénoniyen” olarak adlandırılmış ve Ekol’ün tüm üyelerinin paylaştığı bir terim haline gelmiştir.⁵ Ekolün René Guénon’un başkanlığında kurulduğuna dair genel kabul vardır. Bir kurucu olarak Guénon daha sonra Schuon, Coomaraswamy, Burckhardt, Lings ve Nasr gibi düşünürlerin onu takip ettiği ifade edilir. Buna göre bu konu hakkında söylenmesi gereken ilk şey, söz konusu ekolün kesinlikle Guénon’un ferdi gayretleri sonucunda kurulmadığıdır: “Kendilerini Guénoniyen olarak isimlendiren bazı Avrupalı grupların yanlış anlayışına rağmen, Guénonizm diye bir şey yoktur.” Çünkü Guénon’a göre gelenek hiçbir zümrenin kişisel çabasının ürünü değildir.

⁴ Şamil Öçal - Cevat Özyurt (ed.), *Modernizm ve Gelenekselcilik Arasında Din* (Ankara: Hece Yayınları, 2013), 40.

⁵ İlhan Kutluer, “René Guénon’dan Seyyid Hüseyin Nasr’a: Gelenekselci Ekol’e Ait Öğretilerin Türkiye’ye İntikali ve Algılanış Biçimleri”, *Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi Sempozyum Tebliğleri*, ed. İsmail Kara (İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, 2013), 405.

Gelenek bireyler üstü bir düşünce ifade eder ki bundan dolayı tek bir kurucusu yoktur. Belki şu ifade edilebilir: René Guénon, Geleneğe ilişkin bilgiyi yeniden gün yüzüne çıkarmıştır ve ona bir ruh üfleyerek hayat vermiştir. Bu açıdan bakıldığında, Guénon, yeni bilgilerin veya doktrinlerin ortaya atılması açısından değerlendirilebilir ancak sadece bu nedenle onu bir kurucu olarak değerlendirmek yanlış olur. Zira Guénon, var olan bilgiyi yeniden keşfetmiş ve eski metafizik anlayışları günümüz dünyasına taşımıştır.⁶

Gelenekselci Ekol mensupları, vahye dayalı dinlerin farklı görüntülere sahip olsalar da aynı ilahi kökten beslendiğini ve bîatını yönleriyle birlikte aynı derecede sahih olduklarını savunur. Dinlerin form itibariyle çeşitlilik gösterdiği ve her dinin zahir itibariyle izafi olduğu ancak bîatını yönünün mutlak ve evrensel olduğu düşüncesini benimserler. Gelenekselci düşünce, tarihin her döneminde farklı versiyonları bulunan bir düşünce akımıdır ve günümüzde de yeniden yorumlanarak varlığını sürdürmektedir. Bu düşünce, dinlerin birlikte olduğu aşkın bir birlik değildir ve dinlerin farklı formlarının ilahi hikmetin gereği olarak değişebileceğini savunur. Gelenekselci Ekol, dinlerin bir araya getirilerek eklektik bir yapı oluşturulmasından çok, her dinin bîatını yönlerine odaklanarak farklı dinlerden gelen ortak noktaları bulmayı amaçlar. Bu ortak noktalar insanların birbirlerini anlamalarını ve dinler arasındaki anlaşmazlıkların azaltılmasını hedefler. Gelenekselci düşünce, öncelikle metafiziksel bir düşüncedir ve insanın sadece fiziksel dünyayla sınırlı kalmayıp varoluşun evrensel boyutlarına da erişmesini hedefler. Bu noktada, dinlerin bîatını yönleri insanın, varoluşunun anlamını ve hayatın amacını anlamasına yardımcı olur.⁷

Guénon’un düşünce yapısının bazı yönlerini ve eserinde iletme istediği mesajın altında yatanı yakalamak için terminolojisine geleneksel bir perspektiften bakmak gerekir. Geleneği, yüzyıllar boyunca tüm uygarlıklarda varlığını sürdüren ve metafizikten sanata kadar farklı kültürlerde görülen ilahi kaynaklı ilkelerin oluşumu olarak kabul eder. Ona göre din, geleneğin dışsal kısmına tekabül eden gelenekten sonraki bir şeydir. Bu nedenle geleneğin kavramsal anlama karşılık gelmesi çok önemlidir. Gelenek, içerdiği bilgi nedeniyle ilahi kökenli dinin bîatını bir yönüdür.⁸ Bu anlamda, Guénon, metafizikten şiire, müzikten siyasete pek çok alanda menşeyini, ilkelerini ve bunların geleneksel uygarlıklara uygulanmasını kapsayan kavramsal bir ağ içinde geleneği açıkça adlandıran ilk kişidir. Aslında, gelenekle tutarlı olması için, herhangi bir uygarlıkta tüm uygarlığı aktarma sisteminin aşkınlık doktrinine dayanması ve bu doktrinin ilke ve uygulamalarında yer alması gerektiğinde ısrar etmiştir. Geleneksel görüşler her zaman insanlığın her yerde tek bir ilkeyi benimsediğini ve çeşitli düzeylerde bu ilkeden türeyen uygulamalar ve doğrular olduğunu vurgulamıştır. Bunlar peygamberler, avatarlar, budalar, şamanlar ve bilgiler aracılığıyla nesilden nesile aktarılmıştır. Yine bu ilkenin aşkınlığını bilmenin yanı sıra onu

⁶ Seyyid Hüseyin Nasr, *Bilgi ve Kutsal*, çev. Yusuf Yazar (İstanbul: İz Yayıncılık, 2001), 117.

⁷ Öçal - Özyurt, *Modernizm ve Gelenekselcilik Arasında Din*, 41.

⁸ René Guénon, *Modern Dünyanın Krizi*, çev. Esra Temür (İstanbul: Kapı Yayınları, 2022), 11.

anlamamız ve metafiziksel mükemmelliğini idrak etmemiz gerekir. Ayrıca, hedeflerimize ulaşmak için ilahi yardıma ve sezgisel zekâya ihtiyacımız olduğunu belirtir. Bu durumda Gelenek kavramının kendisi bu gelenekçi okul tarafından aşkın ilkeler etrafında hiyerarşik olarak düzenlenmiş uyumlu bir yapıyı tanımlamak için kullanılır.⁹

Guénon, insanın ilk varoluşu ile fiziksel dünya arasındaki bağlantıyı kuran insanüstü gerçekliğe atıfta bulunur ve gelenek terimini kullanır. İlk varlık gerçeğe eşdeğerdir. Tüm varoluşun temelini ve kozmik düzenin kaynağını kuşatan yasadır. Geleneğin kendisi, birçok insan uygarlığında meydana gelen bir ifade biçimidir ve dini geleneklerin nereden kaynaklandığı sorusunun cevabı da buradadır. Guénon buna eski bir gelenek demiştir. Bununla birlikte, çeşitli dini gelenekler ve eski gelenekler onun düşüncesinde farklı şeylerdir.¹⁰ Tüm dini gelenekler, sözde eski geleneklerin biçimleridir. *Philosophia perennis* kavramı tüm hakikati kapsayan ve zamana bağlı olmayan evrensel bir bilgeliğin başlangıçta olduğunu ve gelecekte de olacağını ifade eder.¹¹

Philosophia perennis terimi daha çok gelenekçiler tarafından kullanılmaktadır. Bunun nedeni, Batı’da *philosophia perennis*’in, Doğu’da *sanatana dharma*’nın ve İslam geleneğinde *el-Hikmatü'l-Halide*’nin işaret ettiği hikmetler temelde birbiriyle bağlantılıdır. Dolayısıyla *philosophia perennis* terimi, farklı kültürlerde bilgelik motiflerini ifade etmede daha genel ve kullanışlı bir yapıya sahip olduğundan gelenekselden daha kapsayıcıdır. Gelenek kavramı sosyolojik olarak modernitenin antitezi olarak anlaşıldığında gelenekçilerin üzerinde durduğu kadim gelenekler ya da evrensel doğrular, modern düşüncede anlamlarını yitirmektedir. Buna bağlı olarak gelenekçi düşünürler geleneksel olarak nitelendirilmektedir.¹² Gelenekselci ekolün öncülerinden biri olan Ananda Coomaraswamy hakikatin toplumlardan veya düşüncelerden bağımsız bir şekilde var olduğunu savunur. O, Hindu geleneğinin, evrensel hakikatin bir tezahürü olduğunu düşünür ve Hinduizm’i *philosophia perennis*’in bir biçimi olarak görür. Böylece Hindu kutsal metinleri farklı hakikat kaynaklarının yansıması olarak değerlendirilebilir.¹³

Coomaraswamy’nin görüşlerine göre, *philosophia perennis* tüm hakikati kapsayan ve zamana bağlı olmayan evrensel bir bilgeliğin başlangıçta ortaya çıktığını ve gelecekte de aynı kalacağını ifade eder. Geleneğin korunması, herhangi bir sapma olmaksızın tarihin her döneminde devam etmesine bağlıdır. Bu şekilde, öğretiler arasındaki yanlışlar veya

⁹ Hüseyin Yılmaz, *Ezeli Hikmet ve Dinler: Dinler Tarihinde Tradisyonel Perspektif* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2003), 30.

¹⁰ Guénon, *Modern Dünyanın Krizi*, 162.

¹¹ Ananda Coomaraswamy vd., *Doğu Bilgeliği*, çev. Ahmet Aydoğan (İstanbul: Say Yayınları, 2012), 17-18.

¹² Yılmaz, *Ezeli Hikmet ve Dinler: Dinler Tarihinde Tradisyonel Perspektif*, 36-37.

¹³ Ananda Coomaraswamy, *Hinduizm ve Budizm*, çev. İsmail Taşpınar (İstanbul: Kaktüs Yayınları, 2000), 12.

çelişkiler ortadan kalkar. Geleneğin içindeki farklı öğretiler aslında asıl geleneğe bağımlıdır ve çelişkili görünen durumlar aslında yanlış yorumlamalardır. Tıpkı dünyadaki yolların hepsinin tek bir güneşe ulaştırması gibi farklı yollar da tek bir hakikate ulaşmak için vardır. Her insan kendi yolunu seçmekle birlikte Hıristiyan inancına mensup bir birey, Vedanta kutsal yazılarından kendi öğretisini daha iyi anlayabilmek için faydalanabilir.¹⁴ Coomaraswamy için *philosophia perennis* kavramı, bütün Ortodoks gelenekleri içeren bir kavramdır ve herhangi bir ayırım yapmadan onları kapsar. O, Budizm ve Brahmanizm öğretilerinde bulunan benzer yönlerden örnekler vererek bu kavramı açıklar. Örneğin, Coomaraswamy, Budizm ve Veda-Darshana (Brahmanizm) öğretilerinde bulunan benzer sembollerden biri olarak “mandala”yı gösterir. Mandala hem Budizm hem de Veda-Darshana geleneğinde kullanılan bir semboldür ve evrenin yapısal düzenini temsil eder. Coomaraswamy, bu benzer sembolün iki farklı öğretiye ait olmasına rağmen, aynı kaynaktan geldiğini ve ortak bir anlama sahip olduğunu vurgular. Bu, Coomaraswamy’nin *philosophia perennis* kavramının bir örneğidir, çünkü o, benzer sembollerin ve dogmaların farklı geleneklere ait gibi görünse de aslında tek bir kaynaktan geldiğine inanır.¹⁵

Frithjof Schuon, *philosophia perennis* kavramına Orta Çağ filozofları dışında en uygun ve kapsamlı tanımları yapan kişi olarak kabul edilir. Schuon, Guénon ve Coomaraswamy’nin izinden giderek *philosophia perennis* kavramına derin bir anlam kazandırmıştır. Ayrıca, Schuon, bu düşünceyle din mefhumunu en geniş ve çerçeveli şekilde yorumlayan kişidir.¹⁶ Ona göre, Modern Çağ insanı uğraşmakta olduğu ezeli ve ebedi hakikati yeniden gözden geçirmeli ve eleştirel bir yaklaşımla sorunlara çözüm bulmalıdır. Schuon, diğer temsilcilerden ayrılan temel nokta olarak *religio perennis* terimini kullanmıştır. Bu terim, tüm kültürlerin merkezinde olan tek ve kök dinin belirlenmesi ve hak ile batılın birbirinden ayrılması anlamına gelir. Bu belirleme, tevhidin bilince aşılmasıyla hakikat seviyesine ulaşmayı hedefler. Bazı kesimler, *religio perennis*’i yeni bir din veya kurtuluş şeklinde yorumlayabilir ancak Schuon bu duruma açıklık getirerek *religio perennis*’in tüm dinlerde asli ve değişmez bir unsur olduğunu savunmaktadır.¹⁷

Schuon, hakikate ulaşmak için farklı bilgi türlerinin olduğunu belirtir. Bu bilgileri metafizik, teolojik ve felsefi bilgi olarak adlandırır. Metafizik bilgi, rasyonel düşünceden daha üstün olan ve içgüdüsel bir bilgidir, tanrısal kaynaklardan gelir. Bu bilgi, fiziksel dünyanın ötesinde anlam taşır ve anlaşılamayacak derecede derinliklere sahiptir. Ayrıca, tüm insanları içeren bir özelliği vardır. Teolojik bilgi, metafizik bilgiyle aynı kaynaktan gelir, ancak vahiy ile ilişkilidir. Bu bilgi, aşkın varlığın insanlara aktardığı sözü ifade eder. Metafizik ve teolojik bilgi arasındaki temel fark, metafizik bilginin her tür varlığa hitap

¹⁴ Coomaraswamy vd., *Doğu Bilgeliği*, 17-18.

¹⁵ Coomaraswamy, *Hinduizm ve Budizm*, 7.

¹⁶ Frithjof Schuon, *İslam ve Ezeli Hikmet*, çev. Şahabeddin Yalçın (İstanbul: İz Yayınları, 2013), 7.

¹⁷ Frithjof Schuon, *Varlık, Bilgi ve Din*, çev. Şahabeddin Yalçın (İstanbul: İnsan Yayınları, 1991), 7-8.

etmesi, teolojik bilginin ise insanlar arasında çeşitli biçimlerde ortaya çıkmasıdır. Bu nedenle, teolojik bilgi ikinci sırada yer alır. Felsefi bilgi ise insanların akıl yetilerine dayalı bir bilgidir ve metafizik ve teolojik bilgiden ayrılır. İnsanların duyuşal deneyimlere dayalı kişisel kanaatlerine bağlıdır. Schuon’a göre, teolojik ve felsefi bilgi hakikate işaret edebilir, ancak aşkın olanı ifade etmek için yetersizdir. Bu nedenle, hakikati tam olarak anlamak ve içselleştirmek için yalnızca metafizik bilgisinin sağladığı içsel bakış yeterli olacaktır.¹⁸ Schuon’a göre, tüm dinlerin yapısında iki asli unsur vardır. Birincisi biçim, ikincisi ise özdür. Öz, tüm dini geleneklerde her zaman bulunan biçime dahil olan ve ondan bağımsız düşünölemeyen bir şeydir. Öz, nihai kaynaktan gelen gücü temsil eder ve sınırsız bir yapıya sahiptir. Biçim ise değişkendir ve kültüre göre farklılık gösterebilir. Fakat her dinde bulunan öze zarar vermez. Biçimlerin ötesinde her zaman yetkin bir öz vardır. Bu öz, izafiyetten bağımsız olarak varlığını her yerde ve zamanda hissettiren evrensel bir köktür.¹⁹

Philosophia perennis düşüncesinin önemli savunucularından biri de Titus Burckhardt’tır. Burckhardt, kozmoloji ve evrensel ilkeler üzerine odaklanan bir araştırmacıdır ve ona göre varoluş, sonsuz şekillerde ilahi prensiplerin yansımasıyla ifade edilir. İnsan doğasının içinde bu evrensel ilkelerin bilgisi vardır ve bu ilkeleri harekete geçirmek için ilahi güce başvurulmalıdır. Burckhardt, kozmoloji ve evrensel düzenin vahiy kaynağına dayandığını belirtirken aynı zamanda Hıristiyan kozmolojisinin Yunan geleneğinden izler taşıdığını da söyler. Öte yandan, Burckhardt’ın çalışmaları, evrensel ilkelerin uygulanmasının bireysel düzeyde nasıl gerçekleştirilebileceği konusuna da odaklanır ve insanın doğa ile uyumlu bir yaşam sürdürmesine yönelik rehberlik sağlar.²⁰

Titus Burckhardt’a göre, Hıristiyanlık ve Yunan mitolojisi arasında veya diğer inançlar arasında gerçekleşen temel birleşmeler sadece senkretizm olarak kabul edilebilir. Hıristiyan mitolojisi ve Yunan yaratılış mitinin unsurları arasında çelişkili ifadeler bulunmaz. Hıristiyan mitolojisi, ilahi ilkeyle ilişkiye geçen insanların yaşamın başlangıcını ve sonunu içeren süreci kutsal bir şekilde ifade eder. Yunan kozmolojisi dünyadaki zaman, mekân ve sayılarla sınırlı olan unsurları alt kategorilere ayırarak, üst kategorilerde bu sınırlamaların ötesindeki varoluşun sınıflarını belirler. Yunan kozmolojisi, dünyada var olan her şeyi belirli sınırlar içerisinde düzenler ve bunları sınıflandırır. Ancak bunun ötesinde, sınırların dışında kalan ve daha yüce bir varoluş biçimi olan şeyleri de tanımlar. Yunan kozmolojisi, ilahi öğeleri sembolik olarak yorumlayan bir öğretilerdir. Bu nedenle Burckhardt, Hıristiyan mitolojisi gibi Yunan kozmolojisinin de tamamen insan tarafından oluşturulmadığını ifade eder.²¹

¹⁸ Frithjof Schuon, *Dinlerin Aşkın Birliği*, çev. Yavuz Keskin (İstanbul: Ruh ve Madde Yayınları, 1992), 9-11.

¹⁹ Frithjof Schuon, *Dinlerde Biçim ve Öz*, çev. Salime Leyla Gürkan (İstanbul: İnsan Yayınları, 2016), 32.

²⁰ Titus Burckhardt, *Aklın Aynası*, çev. Volkan Ersoy (İstanbul: İnsan Yayınları, 1994), 21.

²¹ Burckhardt, *Aklın Aynası*, 22.

Seyyid Hüseyin Nasr düşüncelerinde *philosophia perennis* kavramının merkezi bir role sahip olduğunu söyler. O bu konuda, Guénon ve Schuon gibi bu ekolün önemli temsilcilerinden ayrı düşünülemez çünkü düşünceleri bu bilgelerin ışığında şekillenmiş ve anlam kazanmıştır. Nasr, *philosophia perennis*'in İslam dünyasında "el-Hikmetü'l-hâlîde" olarak adlandırıldığını söylemektedir. Batı'da ise bu kavramın karşılığı *philosophia perennis* olarak kullanılmaktadır, ancak modern dönemde bu kavramın içinin boşaltması nedeniyle *sophia perennis* ifadesinin daha uygun olduğunu düşünmektedir. Bunun nedeni, hikmetin modern çağda hikmet sevgisi olmaktan çıkıp hikmet düşmanlığına dönüşmesidir. Nasr, hikmetin sürekli, evrensel ve ilahi kaynaklı olduğunu düşünmektedir. İlahi kaynaklı olan bu hikmetin karakteri nebevi niteliktedir. Hikmet kavramı, klasik İslam felsefe metinlerinde daima peygamberlikle ilişkilendirilir. Dolayısıyla hikmeti, ilahi kaynaklı ve peygamberlikle birlikte düşünmek gerekmektedir.²²

Philosophia perennis birçok farklı boyutta insan, evren, varlık gibi konuları içeren felsefi bir kavramdır. Bununla birlikte, odak noktasında saf metafizik bulunmaktadır. Saf metafizik ifadesi ise Nihai Gerçeklik olarak anlaşılmalıdır. Bu kavram kültürel veya coğrafi değişimlerden etkilenmeyen, doğadaki yeni bulgularla değişmeyen bir zihinsel yapı değildir. İnsanlar tarafından yücelik ve kutsiyet atfedilen, manevi deneyim sayesinde gerçekliği anlama yolunda ilerleyen bir bilgidir. Hayatımızın her dönemine etki eden dinin ve içeriğindeki öğretilerin açık ve belirgin hale gelmesini sağlayan, bunu yaparken kozmosta yer alan diğer öğretileri de kapsayan bir bilgidir. Kendi dini öğretimizi göz önünde bulundurarak kendi dünyamızdan çıkıp diğer dünyaları keşfetmemizi sağlayan bir bilgidir.²³

Nasr ve *philosophia perennis* ekolü, yeryüzü ile gökyüzü arasındaki derin, kutsal ilişkinin temelinde geleneksel bilginin olduğunu düşünmektedir. Bu gelenek, farklı geleneklerde doğrudan vahiy yoluyla kendini gösteren ve hissettiren farklı tecellilere sahiptir. Dolayısıyla her dini geleneğin gökyüzüyle bağlantısı olduğunun farkına varılır. Farklı kültürel değerlere sahip olsalar da gelenekler arasındaki gökyüzü ve vahiy ilişkisi, *philosophia perennis*'in evrensel ilkesi nedeniyle asıl gelenek olarak değerlendirilmez. Bu evrensel ilke sayesinde Budist, Hindu veya Kuzey Afrika yerlileri gibi farklı dini veya soyut ifade biçimleri de bu ekol içinde yer alır.²⁴ Nasr, başta René Guénon, Ananda K. Coomaraswamy, Frithjof Schuon gibi gelenekselci ekolle, Batı eserlerini okuduğu ve düşünsel olarak rehber aradığı bir dönemde tanıştığını söyler. Ona göre, Doğu öğretilerinin

²² İlhan Kutluer vd., *Seyyid Hüseyin Nasr'da Gelenek, Tasavvuf ve Dinî Çoğulculuk* (İstanbul: Bilim ve Sanat Vakfı Yayınları, 2003), 10-11.

²³ Seyyid Hüseyin Nasr, *Bir Kutsal Bilim İhtiyacı*, çev. Şahabeddin Yalçın (İstanbul: İnsan Yayınları, 1995), 76-77.

²⁴ Nasr, *Bir Kutsal Bilim İhtiyacı*, 83.

Batı’da keşfedilmesi ve tanınması Guénon’un çalışmaları sayesinde gerçekleşmiştir.²⁵ Guénon, geleneksel okuldaki halidî hikmet ve kadim hikmetin yeniden yorumcusu olarak tanımlanabilir. Onun amacı, yeni bir düşünce ortaya koymak değil, ilahi mesajın dini öğretilerinde bulunan hakikati gelenek aracılığıyla insanlarla yeniden buluşturmadır.²⁶

Guénon tarafından başlatılan gelenek, Frithjof Schuon’un *philosophia perennis* adı altında geliştirdiği felsefi anlayışla birleşerek Seyyid Hüseyin Nasr tarafından İslami perspektif ile yeniden şekillendirilmiştir. Nasr, geleneğin İslam bakış açısıyla yorumlanmasının yanı sıra bilim, tarih ve sanat gibi alanlara da uygulanmasını sağlayarak geleneksel ekolün çağın modern akımlarının ötesinde bir alternatif düşünce sistemi haline gelmesini sağlamıştır.²⁷ Guénon’un gelenek anlayışı, gelenekleri ilahi bir kaynak olarak gören ve onları korumaya çalışan bir felsefedir. Guénon’a göre, gelenek, insanın doğasını ve varoluşunu yansıtan, vahyin etrafında şekillenen ve beşer aklını aşan bir şeydir. Gelenek, insanı dinler vasıtasıyla kendisine bağlar ve ona doğru yolu gösterir. Diğer düşünürlerden farklı olarak, Guénon gelenekleri tek bir kaynaktan değil, birden fazla kaynaktan alır. Geleneklerin hem manevi hem de maddi boyutları olduğunu söyler. O geleneği hem akıl hem de sezgi ile anlamaya çalışmaktadır.

2. GELENEK VE DİN

René Guénon’un çalışmalarıyla birlikte gelenek sözcüğüne farklı Türkçe anlamlar yüklenmeye başlanmıştır. Guénon’un yazılarında kullandığı *tradition* kelimesiyle Türkçede temsil edilen gelenek kelimesi arasında anlam farkı vardır. Guénon’un eserlerinin çevirmenleri, *tradition* kelimesinin gelenekten farklı bir anlamda kullanıldığını, Türkçe gelenek kelimesinin *tradition* kelimesinin taşıdığı diğer anlamları taşımadığını fark edip bu kelimeyi başka türlü çevirselerdi gelenek ve din konusunda yapılan tartışmalar hiç başlamamış olabilirdi.²⁸

Guénon, gelenek kelimesini din kelimesinden daha geniş anlamda kullanmış ve kelimenin Fransızcadaki özel anlamını kullanarak ve bu anlamı genişletip vurgulayarak onu düşüncesinin temeli olarak kullanmıştır. Sadece örf ve adetler olarak değil, en geniş anlamıyla din olarak anlaşılması gereken gelenek, zahiri ve bâtinidir. Batı dillerinde din kelimesi anlamını yitirmiş ve anlamı daraltılmıştır. Din kelimesinin Arapçada örf ve âdet anlamına da geldiği düşünüldüğünde gelenek kelimesinin din anlamında kullanılabileceğini anlamak daha kolay hale gelmektedir.²⁹ Gelenekselci ekolün önemli temsilcilerinden olan

²⁵ Seyyid Hüseyin Nasr, “Kulluk Edilecek, Sevilecek ve Bilinecek Hakikat: Allah”, çev. Ali Çaksu, *Divan Dergisi* 6/11 (2001), 5.

²⁶ Nasr, *Bilgi ve Kutsal*, 81.

²⁷ Adnan Aslan, *Dini Çoğulculuk, Ateizm ve Geleneksel Ekol* (İstanbul: İSAM Yayınları, 2010), 83.

²⁸ Tahralı, *Çağ ve Hakikat René Guénon’dan Seçme Makaleler ve Yorumlar*, 322.

²⁹ Tahralı, *Çağ ve Hakikat René Guénon’dan Seçme Makaleler ve Yorumlar*, 323.

Nasr'a göre *tradition*, "ed-din" kelimesinin tam karşılığıdır. Ancak dinin, geleneğin yalnızca bir yönü olan *religion* ile karıştırılmaması gerektiğini vurgular. Ona göre modern insan açısından din, gelenekle aynı kapsama sahip değildir.³⁰ *Tradition* kelimesinin gelenek kelimesi kullanılarak çevrilmesi bir bakıma kullanım açısından yardımcı olmuştur. Böylece din ve gelenek terimleri terminoloji üzerinden tartışılmıştır. Din nedir, gelenek nedir? Bu iyi anlaşılmalıdır. Uygulanan dinin bazı yönleri, bu durumda zaman ve mekâna göre değişebilen gelenek ve göreneklerdir. Bazı yönler ise değişmeden kalır. Dinin hangi bölümleri kutsal, kadim ve değişmez ilkelere sahiptir? Bunun da iyi oturtulması gerekir. Söylediği gibi, kurallar zamanla değişir ve değişebilir. Ancak nassın kendisi değişmez.³¹ Kökeni metafizik olan gelenek, bazı düşünürler tarafından gelenekçilik olarak adlandırıldığından değişim için kendi kendine yeten bir karaktere sahip değildir. Aksine zamanla ortaya çıkabilecek tüm meşru gelişmeleri ve farklı uygulamaları, yani öğretinin tamamını içine alan bir yapıya sahiptir. Zaman içinde oluşabilecek farklılıklar, bir ilke birliğinin ortaya çıkışı veya farklılığın bir uzantısı olarak değerlendirilir. Nasıl insan faktörüne bağlı olarak farklı gelenekler arasında yapısal farklılıklar eş zamanlı olarak ortaya çıkıyorsa bir gelenek içinde de değişimler meydana gelebilir. Ancak bu olağan değişimlerin ötesinde, insan müdahalesi geleneği tamamen bozmaz, aksine sınırlandırır. Aslında Batı geleneğinde ortaya çıkan durum budur.³²

Guénon, çağdaş Batı toplumunda din ile ilişkilendirilen olumsuz çağrışımlar nedeniyle yazılarında din kelimesini kullanmaktan kaçınır. Bunun yerine kavramı tanımlamak için gelenek terimini kullanır. O, dinin orijinal anlamının bağlayıcı olduğunu ve onun iki amaca hizmet ettiğini söyler: bireyleri daha yüksek bir ilkeye bağlamak ve insanlar arasındaki bağlantıları güçlendirmek. Din kelimesinin etimolojisini inceleyerek Yahudilik ve Hıristiyanlık gibi çeşitli dini geleneklerdeki kullanımını da ele alır. Guénon dinin üç bileşenden oluştuğunu öne sürer: inanç, ahlak ve ibadet. Dinin var olabilmesi için bu üç unsurun da mevcut olması gerekmektedir. İnanç entelektüel yönü, ahlak sosyal yönü, ibadet ise ritüelleri kapsamaktadır.³³

Guénon, kendi yazılarında ifade ettiği gibi, gerçek bir geleneğin insan-üstü bir unsur içeriyorsa var olabileceğini söyler. Bu temel nokta gelenekle ilgili her şeyin tanımıdır. Bu noktada, modern sapmanın bilinçli ya da bilinçsiz görevlileri tarafından insan-üstü alanın öneminin inkâr edildiğini anlamak için dinler ve gelenekler konusunda kendilerinin dinler tarihçisi olduğunu iddia eden insanların, dinleri ve gelenekleri başka şekillerde açıklarken

³⁰ Erol Sungur, *Seyyid Hüseyin Nasr Göre Gelenek ve Modernlik* (Konya: Çizgi Yayınları, 2014), 34.

³¹ Tahralı, *Çağ ve Hakikat René Guénon'dan Seçme Makaleler ve Yorumlar*, 323.

³² René Guénon, *Niceliğin Egemenleri ve Çağın Alametleri*, çev. Mahmut Kanık (İstanbul: İnsan Yayınları, 2020), 107.

³³ Mehmet Evkuran, "René Guénon Düşüncesinde Temel Konu ve Kavramlar", *Bilimname : Düşünce Platformu* 4/10 (Ocak 2006), 96.

salt insani faktörlere nasıl sarıldıklarına dikkat etmek gerekmektedir. Gerçekte, onlar geleneğin çeşitli şekillerini dinler ile sık sık karıştırırlar.³⁴ Çeşitli ekollerin insanın dışında kalan faktörleri yok sayarak her şeyi insanî alana indirme ve geleneksel nitelikten yoksun olan şeyleri geleneksel olarak nitelendirme eğilimleri vardır. Bu yaklaşım, insanların kolayca kandırılmasına ve gelenek kavramının özünün değişmesine neden olmaktadır. Gelenek kavramı, sadece insani alana indirgenmiş olan şeyleri kapsayamaz; çünkü gerçek gelenek, insan-üstü bir alana ait bir unsur içermelidir. Bu nedenle, modern anlayışın insan-üstü alanı inkâr etmesi ve sadece insani faktörlere odaklanması, gerçek gelenekten uzaklaşmaya ve insan-altı düzeyin en kötü durumlarına doğru gitmeye neden olur. Gelenek sözcüğü, modern ve lâdinî anlamıyla “felsefî gelenek” ve “ilmî gelenek” gibi kavramları içeremez. Ayrıca, siyasi gelenek gibi toplumsal kuruluşlarda geleneksel öğelerin eksikliği nedeniyle kullanılamaz. Batı dünyasının bugünkü durumu da bu yaklaşımdan kaynaklanmaktadır.³⁵

Guénon’un gelenek anlayışı, gelenekleri ilahi bir kaynak olarak gören ve onları korumaya çalışan bir felsefedir. Gelenek, insanın doğasını ve varoluşunu yansıtan, vahyin etrafında şekillenen ve beşer aklını aşan bir şeydir. Gelenek, insanı dinler vasıtasıyla kendisine bağlar ve ona doğru yolu gösterir. Guénon, gelenekselcilikten sapmanın nedenlerini araştırırken, Batılılaşma, teknik ilerleme, bireycilik gibi kavramları eleştirir. Bu kavramların insanı kötülükten men etmediğini, aksine onu daha da yozlaştırdığını savunur. Guénon’un gelenek anlayışı, medeniyeti ilahi ilkeye bağlayan bir zincirdir.

2.1. Hinduizm

Hinduizm, genellikle Hint Yarımadası’nda yaşayan insanların inançlarını ifade eder. Hindistan, birçok dinin kaynağını, birçok farklı dili ve inancı barındıran bir bölgedir. Hinduizm, bu bölgede yerli olarak kabul edilir ve özgün inançları, ibadetleri, anlayışları ve uygulamaları ile dünya nüfusunun önemli bir bölümünün inanç merkezlerinden biridir. Kutsal kitapları, inanışları, kast sistemi ve bazı teknikleriyle Hinduizm, dünya gündeminde önemli bir yer edinmiştir.³⁶ Hindu kelimesi, bir ırka veya milliyete işaret etmez çünkü Doğu’da milliyet kavramı yoktur. Bu nedenle, Hindu kelimesi farklı ırklara ve köklere sahip insanlara atıfta bulunur ve aynı gelenekten gelen insanlar kendilerini Hindu olarak nitelendirirler. Bunun şartı dış etkilere değil içten gelerek gerçekten Hindu olmayı istemeye bağlıdır.³⁷

Guénon’a göre Hindu geleneği, farklılaşmış bir ilkel gelenekten doğal olarak ortaya çıkmıştır ve o zamandan beri bölgede geleneksel bir şekilde muhafaza edilmiştir. Gelenek,

³⁴ Guénon, *Niceliğin Egemenleri ve Çağın Alametleri*, 269.

³⁵ Guénon, *Niceliğin Egemenleri ve Çağın Alametleri*, 271.

³⁶ Abdurrahman Küçük vd., *Dinler Tarihi* (Ankara: Berikan Yayınevi, 2017), 205.

³⁷ René Guénon, *Hindu Doktrinleri*, çev. Esra Temür (İstanbul: Kapı Yayınları, 2022), 172-173.

temelde aynı kalmakla birlikte, toplumsal ve düşünsel özelliklere uyum sağlamak için Vedizm ve Brahmanizm gibi muhtelif ifadelerle isimlendirilmişlerdir. Önemli olan, kullanılan tek bir ad veya birden çok ad olması değil; kastedilen mananın aynı olmasıdır. Hinduizm, tanım gereğince herhangi bir sapma kabul etmeyen bir gelenektir. Bu nedenle, geleneksel düşünceden sapma anlamında bir Hinduizm yoktur ve bazı farklılıklar olsa bile, gelenek her zaman belirli sınırlar içinde kalmıştır.³⁸

Hindistan’da çeşitli dini geleneklerde, sembolik olarak semavi âlemlere yükselme merasimleri yapılır. Brahmanlar tarafından düzenlenen kurban törenlerinde, özel olarak hazırlanan bir ağaca tırmanarak göğe çıkış merasimi sembolik olarak yerine getirilir. Bu tören mitolojik kâinat ağacını temsil eder ve ağaca tırmanmak en üst tanrısal âleme ulaşmayı gösterir. Bu motife Brahman metinlerinde sıkça rastlanır. Bu törenlerde rahip özel bir konuşma yaparak, özel bir merdiven kullanarak ya da kendi gücüyle ağaca tırmanarak tepesine ulaşır ve oraya dokunur. Bu hareketle rahip, göğe ulaştığını ve ölümsüz olduğunu ifade eder. Bu tören Hindistan’ın yanı sıra diğer pek çok kültürde de benzer versiyonlarıyla uygulanmıştır. Farklı inançlara ve kültürlere göre bu törenin anlamı ve sembolizmi değişebilir. Ancak genel olarak, göğe çıkışın, ruhsal ya da manevi bir yükselişe işaret ettiği kabul edilir.³⁹

Guénon, Hinduizm’i ilahi bir kaynak olarak görmektedir. Hinduizm, insanın doğasını ve varoluşunu yansıtan, vahyin etrafında şekillenen ve beşer aklını aşan bir şeydir. Hinduizm, insanı dinler vasıtasıyla kendisine bağlar ve insana doğru yolu gösterir. Guénon, Hinduizm’i gelenekselcilikten sapmasının nedenlerini araştırırken, Batılılaşma, teknik ilerleme, bireycilik gibi kavramları eleştirir. Bu kavramların insanı kötülükten men etmediğini, aksine onu daha da yozlaştırdığını savunur.

2.2. Budizm

René Guénon Budizm için “*ne bir dindir ne de bir felsefedir.*”⁴⁰ demiştir. O, Budizm’i bir okul olarak tanımlamıştır. Budizm Doğu’daki diğer doktrinlere nazaran Batı’ya daha yakın bir doktrindir. Bu sebeple Batılılar için incelenmesi daha kolay hale gelmiştir. Oryantalistler Budizm’i üstün tutmuş, onda kendi zihniyetlerine uyan bir şeyler aramışlardır ama Budizm her ne olursa olsun her şeye rağmen Doğuludur. Budizm’in dini bir yönü yoktur. Batılılar Budizm gibi doğu düşüncesine ait olan dinleri Batı zihniyetine uygun hale getirmeye çalışmaktadırlar. Ancak gerçekte Budizm, Batı anlayışına tamamen uygun değildir. Bu konuda yapılması gereken pek çok ayırım vardır ve gerçek bir anlayış elde etmek için Budizm’in tarihsel ve kültürel bağlamı dikkate alınmalıdır. Budizm’in doğuşu,

³⁸ Guénon, *Hindu Doktrinleri*, 176-177.

³⁹ Şinasi Gündüz vd., *Dinlerde Yükseliş Motifleri* (Ankara: Vadi Yayınları, 1996), 56.

⁴⁰ Guénon, *Hindu Doktrinleri*, 193.

Hint felsefesi ve kültürü ile yakından ilişkilidir ve bu sebeple de Batı anlayışlarına uygun hale getirilmesi zor bir süreçtir. Ancak gerçek anlamda Budizm’i anlamak için, doğu kültürünün ve felsefesinin öğretileriyle birleştirilmesi gerekmektedir. Bu sebeple, doğal ve tarihsel koşullarına uygun bir şekilde incelenmelidir.⁴¹ Budizm’de bir yaratıcı ve vahyedilmiş bir kitabın yerinin olmadığı bilinmektedir. Ahlak, eylemin iyi veya kötü olmasına dayanmaktadır. Tanrı’ya inananlar ahlakı, Tanrı’nın iradesine uygun olarak yönlendirirler. Tanrı’nın emrettiği şeyler iyi kabul edilirken yasakladığı şeyler kötüdür. Budizm burada farklı düşünmektedir; “çokluğun iyiliğini ve çokluğun mutluluğunu, iyi ve kötünün ölçütü olarak kabul eder.”⁴²

Guénon’a göre Budizm, misyoner bir din olmadığı için yayılması zor olmuştur. Budizm, Hindistan’da gelişmiştir ancak tarihte hiçbir zaman Hindistan tamamen Budist olmamıştır.⁴³ Hindistan’daki Brahmanlar gibi, Çin’deki dinsel öğretiler de komşu ülkelere misyoner göndermeyi tercih etmemişlerdir. Bu dönemde, daha çok etraflarındaki bölgelere misyoner gönderen akımlar arasında Maniheizm dini mensupları ve Nasturiler bulunmaktadır. Suriye veya Ön Asya’daki bazı tarikatlar görüşlerini yaymak için sınırlı sayıda misyoner kullanmışlardır. Budacılar, bu dinler ve öğretiler arasında en güçlü rakipleri olan Maniheizm mensuplarıyla karşılaşmışlardır. Maniheizm dini, eski İran dini olan Zerdüştlük, Hıristiyanlık ve Budacılıktan etkilenmiş ve bu unsurları bir araya getirerek karma bir din oluşturmuştur. Çok yönlü bu din, farklı düşünceler ve dinlerle uyum içinde olduğu için her yerde destekçi toplayabilmiştir.⁴⁴ Budizm ise Hinduizm’den türemiştir ve her zaman bu inancın bir kısmını içerecektir.⁴⁵ Budist öğretiler oldukça çeşitlidir ve her biri kendine özgü bir dini doktrine sahiptir. Budizm hakkında Oryantalistlerin yanlış anlamaları karşısında, doğru anlamının sağlanması için, ayrıntılı ve açık bir açıklama önemlidir.

Budizm, birçok mezhebe ayrılmıştır. Mahayana, tam bir doktrin sunar ve metafizik yönler gibi merkezi konuları içerir. Hinayana ise daha basit ve pratik bir doktrin sunar.⁴⁶ Mahayanacılar, toplumu bir bütün olarak ele alarak herkesin kurtuluşuna ulaşmasını hedefler. Bu mezhebe göre, Mahayana Budistleri diğer din ve doktrinlerden de faydalanabilirler. *Nirvanaya* ulaşan herkesin Buddha unvanını alabilmesi ve dünya zevklerinin peşinden koşarak tutkularının esiri olmaması gerektiğine inanırlar. Mahayana takipçileri, "hata

⁴¹ Guénon, *Hindu Doktrinleri*, 192.

⁴² Rahul Sankrityayan vd., *Budizm ve Felsefe*, çev. Sibel Özbudun (İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 1998), 7.

⁴³ Guénon, *Hindu Doktrinleri*, 195.

⁴⁴ Walter Ruben, *Eski Metinlere Göre Budizm*, çev. Lütfü Bozkurt (İstanbul: Okyanus Yayınları, 2000), 20.

⁴⁵ Guénon, *Hindu Doktrinleri*, 197.

⁴⁶ Guénon, *Hindu Doktrinleri*, 197-199.

yapabilirim" endişesiyle faaliyetleri askıya almayı reddederler ve "Bu yüzden pişmanlık duymaya gerek yoktur" derler.⁴⁷

Guénon'a göre Mahayana, Budizm'in özü olarak tanınmalı ve farklı ekollerin özelliklerinden bağımsız şekilde düşünülmelidir. Bu özellikler, yalnızca ikincil öneme sahip ve tarihsel yöntemle anlaşılabilen şeylerdir ve oryantalistlerin Mahayana'yı geç ve bozuk bir Budizm olarak nitelemesine neden olur. Sorun, Budizm'in Hindistan'dan ayrılırken belli ölçüde ve çeşitli şekillerde değişmesi ve zaten farklı kültürlerle uyum sağlamak için değişmesi gerektiğidir. Ancak asıl soru, bu değişikliklerin nereye kadar gittiğini bilmektir. Doktrinlerle ilgili hiçbir fikri olmayanlar için bu anlaşılması zor bir konudur. Bu özellikle, Uzak Doğu için geçerlidir çünkü Taoizm en azından ifade tarzları bakımından Mahayana'nın belirli kollarını açıkça etkilerken, özellikle Zen okulu Taocu ilhamın son derece bariz olduğu yöntemi benimsemiştir. Bu gerçek, geleneğin özel karakteriyle içsel ve dışsal iki bölümü olan Taoizm ile Konfüçyüsçülük arasındaki ayrımı açıklar.⁴⁸ Bu durum Taoizm'i daha kapalı yapabilir ama Budizm'in bu özelliği olmadan çok zor olurdu. Doğu Budizmi'nin bazı Taocu sembolleri benimsemesinin nedeni de budur. Örneğin *Guanyin*⁴⁹ bazen *Bodhisattva*⁵⁰larla veya daha doğrusu başka yönlerle ilişkilendirilir. Oryantalistler, onun Taocu kökenlerinden habersiz oldukları için Guanyin'i Budizm'e ait görmektedirler. Ne olduğunu veya nereden geldiğini bilmedikleri bir şeyle karşılaştıklarında onu Budizm olarak etiketlemek onların âdetidir. Kendi okullarında edinilenden başka hakiki bir salahiyet olmadığını ilke olarak ileri süren insanlar, çoğu zaman değişim ve yenilikten çekinebilirler. O yüzden, hakiki Budizm öğretilerinin yozlaştırılması, önyargıya ve yanlış yorumlamalara yol açabilir. Budizm gibi bir öğretinin anlaşılması ve hakiki içeriğinin edinilmesi için ön yargılardan kurtulmak gerekir.⁵¹

Budizm ve Taoizm arasındaki ilişki sorusu, Taoizm'in ne olduğunu anlamakla kolayca açıklanabilir. Budizm'in çok kültürlü dini unsurları Hindistan'daki döneminin de işin içine girmesinden dolayı karmaşık hale gelmiştir. Örneğin Tibet Budizmi olarak adlandırılan Lamaizm, Hindu tanrısı Shiva'yı da içerir. Budizm'in neden diğer ülkelere yayıldığı ve kendi ülkesinde yozlaşıp kaybolduğu sorusu önemlidir. Gerçekten de Hinduizm'den çıktıktan sonra Budizm, iyi uyarlanmış ve popülerleştirilmiş unsurlarından sıyrılarak Hindistan'dan kaybolmuştur. Eğer Buddha, Oryantalistlerin heterodoks doktrinini öğretseydi pek çok Ortodoks Hindu şüphesiz Buda'yı Tanrı'nın vücut bulmuş hali olarak görürdü. Oryantalistlerin, Budizm hakkındaki efsaneleri ve önyargıları bir kenara

⁴⁷ Küçük vd., *Dinler Tarihi*, 335.

⁴⁸ Guénon, *Hindu Doktrinleri*, 199-200.

⁴⁹ Uzakdoğu'da Budistler tarafından kutsal kabul edilen merhamet Bodhisattvası.

⁵⁰ Budist düşüncede kendini tüm duyarlı canlıların Budalığa ulaşmasına yardımcı olmaya adanmış kişi.

⁵¹ Guénon, *Hindu Doktrinleri*, 200-201.

bırakıldığında, Budizm'in kurucusundan geriye ne kaldığına dair cevap vermek zordur. Ancak, Batı tenkidi, Buda'nın hayatına ve öğretilerine uygun bir şekilde yaklaşabilmek için Hindistan kültürüne ve tarihsel bağlamına daha fazla önem vermesi gerekmektedir.⁵²

Guénon, Budizm'in, insanın varoluşsal kökenine tam olarak nüfuz etmediğini ve ardındaki metafizik gerçeklikleri dikkate almadığını iddia eder. Ona göre Budizm, gerçekliğin bir kısmını tespit etse de tamamını anlamak ve açıklamak için yeterli değildir. O, Budizm'in hakikati anlamada eksik kaldığını ve ruhsal derinliği tam olarak kavramadığını savunur. Ona göre Budizm, mistik bir birliğe giden yolu tıkayan ve insanın gerçek varlığını anlamada yetersiz kalan bir anlayışa sahiptir. Ancak bu değerlendirmeler, Budizm'in tarih boyunca etkili bir şekilde insanlara rehber olan ve içsel dönüşüm sağlayan bir öğreti olduğu gerçeğini göz ardı edilmemeli ve farklı perspektiflerin her zaman anlayışı zenginleştirebileceği de unutulmamalıdır.

2.3. Hıristiyanlık

Guénon'a göre Hıristiyanlığın kökenleri birçok belirsizlikle örtülüdür. Hıristiyanlık'ta hukuk yoktur. Hıristiyanlar Antik Roma hukukundan ekleme yapıp onu kendi dinlerine uyarlamak zorunda kalmışlardır.⁵³ Guénon Hıristiyanlığın kökenlerinin kasıtlı olarak belirsizlik içinde bırakıldığını düşünür. Hıristiyanlığın ilk zamanlarında var olan kurallar geliştirilmemiş sadece antik Roma hukukundan uyarlanmış olan ve sonradan getirilerek tasarlanan *Kanon Hukuku* kullanılmıştır. Yeni Ahit'in hiçbir kısmında hukuki bir kılavuz niteliği taşıyan öge yoktur.⁵⁴ İncil'de de tam anlamıyla hukukî bir rehberlik bulunmaz. Hıristiyanlık dünyevi konularda Roma İmparatorluğu'nun mevzuatına uymayı teşvik eder. Eğer Hıristiyanlık günümüzdeki gibi ezoterizm ve ezoterizm içerseydi, bu durum en ciddi tezatlardan biri olurdu. Çünkü ezoterizm, açık ve yaygın olarak bilinen inanç öğretilerini ifade ederken, ezoterizm gizli ve sadece belirli seçkinler tarafından bilinen öğretileri ifade eder. Bu nedenle, Hıristiyanlık'ın açık dini inanç sistemine sahip olması nedeniyle ezoterik öğretilerin kabul edilmesi giderek yaygınlaşırsa, bu tutumun açık ve erişilebilir olan öğretilerle bağdaşması zor olabilir. Ayrıca, Hıristiyanlığın temel prensiplerinden biri, tüm insanların kurtuluşa erişebilmesi için açık ve erişilebilir bir inanç sistemi olmasıdır. Bu nedenle, bu açık ve erişilebilir temel inanç sistemine ek olarak gizli ve sadece belirli bir seçkinin bildiği öğretiler sunmak, Hıristiyanlıkta ciddi bir çelişki yaratabilir. Bu nedenlerden dolayı, Hıristiyanlık günümüzdeki gibi ezoterizm ve ezoterizm içerirse, bu durumun en ciddi tezatlardan biri olacağı ve Hıristiyanlık prensipleriyle çelişeceği söylenebilir.⁵⁵

⁵² Guénon, *Hindu Doktrinleri*, 201-203.

⁵³ René Guénon, *Hıristiyan Ezoterizmi*, çev. Yunus Emre Kalın (İstanbul: Kapı Yayınları, 2022), 24.

⁵⁴ Guénon, *Hıristiyan Ezoterizmi*, 25.

⁵⁵ Guénon, *Hıristiyan Ezoterizmi*, 25.

Ezoterizm günümüzde sıkça tartışılan bir konudur ve özellikle Hıristiyanlığın ezoterik yüzüyle ilgilidir. Ancak, tartışılan konunun doğru anlaşılması için öncelikle, "Ezoterik Hıristiyanlık" yerine "Hıristiyan Ezoterizmi" terimlerinin kullanılmasının önemli olduğundan bahsetmek gerekir. Burada bahsedilen sadece Hıristiyanlığın farklı bir türü değil, daha derin bir Hıristiyan geleneğidir. Bu yüzden, farklılık sadece yüzeysel değildir. Ezoterik ve Egzoterik düzeyleri ayırt etmek gerekir. Bir gelenekte biri egzoterik diğeri ezoterik olmak üzere bu şekilde iki ayrı yüz tespit etmek gerektiğinde, bu ikisinin elbette aynı alanla irtibatla olmadığı anlaşılmaktadır. Böylece bu ikisinin arasında herhangi bir çatışma veya karşıtlık söz konusu olamaz. Ancak ezoterizm tamamen farklı bir konudur ve dinî bir bağı yoktur. Dolayısıyla, herhangi bir kilise veya mezhep tarafından temsil edilemez. Bazı mezhepler bu alanları karıştırdığından, bunu doğru bir şekilde uygulamayanlar birçok yanılsamaya kapılabilir. Hakiki inisiyatik teşekküllerde bu tür sapmalar olmaz.⁵⁶

Guénon, Kilise'nin inisiyasyon özelliklerine sahip olan sakramentleri basit egzoterik ayinlere dönüştüğü eleştirisini yapmaktadır. Ancak, inisiyasyon kalıcı bir özelliktir ve bu niteliklere sahip olan insanlar için geçerlidir. Ona göre, ayinlerdeki manevi gücün etkileri her zaman aynı düzeyde olmayabilir ve selamet adı verilen bireysel boyutta bazı imkanları sınırlandırabilir. Ancak ayinler hala İsevi geleneklerin bir parçasıdır ve bu özelliklerin kaybedildiği söylenemez. İnisiyasyon özelliğinin kaybedilme sebebi adaptasyonun gerekliliği gibi zamansal ve mekânsal faktörlerdir. Adaptasyon geçmişteki koşullar ve ihtiyaçlar göz önüne alındığında doğal bir süreçtir. Ancak, bu adaptasyon sürecinin sonucunda Kilise'nin inisiyasyon özelliklerine sahip ayinlerinin ve sakramentlerinin kaybedilmesi, İsevi gelenekten uzaklaşmaya neden olmuştur. Bu nedenle, bu kayıp sürecinin doğal sebepleri tartışılmalı da Kilise'nin inisiyatik özelliklerinin yeniden keşfedilmesi ve yeniden canlandırılması da önemlidir. Guénon'a göre, Kilise'nin inisiyasyon özelliklerini yeniden keşfetmek için, geleneksel uygulamaların ve öğretilerin daha derin bir şekilde incelenmesi ve doğru bir şekilde yorumlanması gerekmektedir. Ayrıca, modern dünyanın ihtiyaçlarına uygun olarak, inisiyasyon ayinleri ve sakramentleri yeniden tanımlanmalı ve güncellenmelidir. Bununla birlikte, inisiyasyon süreci sadece Kilise tarafından yürütülen bir süreç değildir. Bireyler de kendi kişisel inisiyasyon süreçleri yaşayabilirler. Bu süreçler, çeşitli yoga ve meditasyon teknikleri, geleneksel şaman uygulamaları veya diğer mistik öğretiler aracılığıyla gerçekleştirilebilir.⁵⁷

Guénon'a göre, Hıristiyan vaftiz ayininin inisiyatik bir özelliği vardır ve ilk dönemlerinde de bu özelliğini korumuştur. Ancak, zamanla egzoterik bir alana indirgenmiş ve diğer sakramentler gibi dışsallaştırılmıştır. Bugünkü vaftiz ayininin uygulanması için sıkı önlemler alınmaz ve kolaylıklar sağlanır. Vaftiz ayininin sanal bir inisiyasyon gibi olduğu ve

⁵⁶ René Guénon, *Mukaddes İlimin Sembolleri*, çev. Filiz Karaküçük (İstanbul: Ketebe Yayınları, 2022), 68-69.

⁵⁷ Guénon, *Hıristiyan Ezoterizmi*, 26-29.

Hıristiyan ayinlerinin sanal inisiyasyonunun varlığını sürdürüp sürdüremeyeceği konusu tartışmalıdır. Hıristiyanlıkta bulunan diğer sakramentlerin de inisiyatik bir yönü kalmamış ve tamamen egzoterik ayağa dönüşmüştür. Ruhbanlık inisiyasyonunun da dışsallaştırılmış bir şekilde uygulanmasıyla, Hıristiyanlıkta inisiyatik bir yön kalmamıştır. Vaftiz ayininin, Hıristiyan toplumuna kabulünü ve bir nevi dâhil oluşunu sağlamıştır. Bugün vaftiz ayini, bebeklerin doğumundan sonra uygulanan ve nitelikleri belirleme zahmetine bile girilmeden kolaylıkla uygulanan bir âyine dönüşmüştür. Bu da vaftiz âyininin inisiyatik özelliğinin zamanla kaybedilmesine ve sanal bir inisiyasyona dönüşmesine neden olmuştur. Hıristiyan âyinlerinin bu sanal inisiyasyonunun varlığını sürdürüp sürdüremeyeceği ileride belli olacaktır.⁵⁸ MÖ 150 ile MS 300 yılları arasında Filistin ve Suriye’de yaygın olan vaftiz hareketi Esseniler gibi diğer Yahudi dini hareketlerde de yer almıştır. Ancak Hıristiyanlar için vaftiz Mesih İsa tarafından kurularak sakramental bir değer kazanmıştır. Bu yüzden vaftiz diğer gizemlerdeki arındırma ayinleriyle ya da Antikçağ pagan törenleriyle karşılaştırılmaz.⁵⁹

Guenon, Hıristiyanlığı sadece bir dini inanç sisteminden ziyade, derin bir gnostik öğreti olarak değerlendirir. Ona göre, Hıristiyanlık özünde evrensel bir öğretiye sahiptir, ancak zamanla bu öğreti dünya üzerinde farklı yorumlara tabi tutulmuştur. Ona göre, Hıristiyanlık metafizik ve sembolik anlamları derinlemesine anlamaya çalışmak gereken evrensel bir öğretilerdir.

2.4. İslam

Guénon’a göre İslam öğretisi, diğer geleneksel öğretilerin aksine, Zahirilik ve Bâtınlık kavramlarını açık bir şekilde ayıran bir öğretilerdir. Şeriat ve hakikat terimleri de herkese açık bir ana yol ve seçkin bir zümreye özgü bir iç gerçek olarak ifade edilir. Bu ayırım keyfi değildir, çünkü herkes aynı niteliklere sahip değildir. Şeriat, dinle bütünleşen yasal ve toplumsal öğeleri kapsarken, hakikat saf bilgidir. Ancak, şeriatın yüksek anlamını kazandıran da yine hakikattir. Bu ilke, daire ve merkez benzetmesinde olduğu gibi karşılıklı olarak kabuk ve özü ya da dışsal ve içsel özellikleri açıklamak için kullanılır. Ezoterizm sadece hakikati içermekle kalmaz, aynı zamanda hakikate ulaşmak için gereken vasıtaları da kapsar. Bu vasıtaların tümüne tarikat denir ve insanı gerçeklikten hakikate götüren bir yoldur. Tarikat, çemberin merkezine doğru giden yarıçap olarak tanımlanabilir. Bu yarıçaplar kişisel yaratılışa, mizaca ve çemberin farklı noktalarına değinir. Amaç her ne olursa olsun, sadece bir merkeze ve bir hakikate ulaşmaktır. Farklar bazen benlik/şahsiyet ile birlikte ortadan silinip kaybolabilir. Yani, varlığın yüksek seviyelerine ulaştığında veya

⁵⁸ Guénon, *Hıristiyan Ezoterizmi*, 34-37.

⁵⁹ Mircea Eliade, *İnisiyasyon, Ayinler, Gizli Cemiyetler*, çev. Ayşe Meral (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2022), 203.

kulun sınırlı sıfatları, sadece Allah'ın sıfatlarına yer vermek amacıyla ortadan kalktığında ve kul, kendi özünde veya varlığında bu sıfatlarla özdeşleştiğinde aradaki farklar tamamen ortadan kalkar.⁶⁰ Tasavvufun odağı, Allah, varlık ve insan üzerinedir. Temel amacı, insanın Allah'ı zat, sıfat ve fiilleriyle tanınmasına, varlığın hikmetlerini kavramasına ve ruhsal arınma sürecine katkı sağlamaktır. Tasavvufun hedefi insanın kalp ve gönül merkezli bir eğitimle kötü ahlaktan arınarak güzel vasıflar kazanmasını, Allah ve Resulü'nü rehber edinerek insan-ı kâmil mertebesine erişmesini sağlamaktır.⁶¹ Tasavvuf hem tarikatı hem de hakikati aracı ve amaç olarak içerir. Batı dillerinde "initiation" kelimesiyle ifade edilen inisiyasyon kavramı, her türlü ledünnî düşünce geleneğine uyarlanabilirken, sufizm kelimesi sadece belli bir ekolü çağrıştırdığı için sakıncalıdır. Gerçekte ekoller sadece farklı yollar olsa da bu terimler sûfi kelimesinden gelmektedir. Ancak hiç kimse kendisi için kesinlikle "Ben sûfiyim" diyemez, çünkü sûfilik, gerçek sûfi ile Allah arasında kalan bir sırdır. Sûfi kelimesi, en üstün bir dereceye ulaşan bir kişiyi ifade etse de kökenleri çok farklıdır ve sembolik bir adlandırma olarak kabul edilmelidir.⁶²

Guénon'a göre İslam ezoterizmi ile mistisizmin herhangi bir ilgisi yoktur. Mistisizm, genellikle Hıristiyanlık ile özdeşleşen bir kavramdır. Ancak benzerliklerden dolayı birbirlerine karıştırılabilirler. Bunun nedeni, bazı ifadelerin kullanımındaki benzerliklerdir. Ancak, özlendeki farklılıklardan dolayı bu iddiaların geçerliliği yoktur. Mistisizm, tanım olarak tamamen dinî/şer'i (dinsel) bir bağlamda yer alır ve açık bir şekilde zahiri bağlar içindedir. Ayrıca hedefi, saf bir bilgi alanı değildir. Öte yandan mistik birey, sürekli olarak pasif bir tutum içinde olduğundan, sonuç olarak kendisine herhangi bir şekilde doğal olarak gelen bir şeyi hiçbir katkıda bulunmadan kabul etme eğilimindedir, bu nedenle kesin bir yöntemi yoktur.⁶³

İslam, dinî, sosyal ve manevi özellikleri içeren bütünsel bir yapıdır ve Müslümanlar, kendi kendilerinin imamıdır. Hıristiyanlıkta kilise merkezi bir yapıdadır ve dünyevi Hıristiyan topluluklarının varlığına izin verir. Hıristiyanlık, ruhu kapsamaya ve özümsemeye odaklanan bir inançtır, Müslümanlık ise merkezi bir yapıya sahiptir. Hıristiyanlığın gelenekleri, sadece dini ayinlerle sınırlı değildir ve sürekli olarak yenilenir ve gelişir. Kâbe ise kendisiyle benzerlik gösteren en küçük parçasıyla birlikte ortaya konarak derin bir uyum sergiler. Müslümanlar için, geleneklerin her noktası merkezi bir öneme sahiptir. Temel İslam inancı, bu merkezi yapının temelini oluştururken, Hıristiyanlık farklı bir tablo sunar. Haç sembolündeki dallar, birbirlerine bağlı kalmakla birlikte sürekli

⁶⁰ René Guénon, *İslam Maneviyatı ve Taoculuğa Toplu Bakış*, çev. Mahmut Kanık (İstanbul: İnsan Yayınları, 2016), 35-36.

⁶¹ Baki Adam (ed.), *Dinler Tarihi El Kitabı* (Ankara: Grafiker Yayınları, 2015), 221.

⁶² Guénon, *İslam Maneviyatı ve Taoculuğa Toplu Bakış*, 37.

⁶³ Guénon, *İslam Maneviyatı ve Taoculuğa Toplu Bakış*, 40-41.

olarak merkezden uzaklaşırlar. Bu nedenle, İslam ve Hıristiyanlık arasında önemli farklılıklar vardır ve her biri kendi özellikleri ve anlayışlarına sahiptir.⁶⁴

Guénon'a göre İslam, bireyin Allah'a tam bir teslimiyet içinde olması, toplumda adaletin sağlanması, ahlaki değerlerin korunması ve evrensel bir düzen içinde yaşamayı gerektiren bir dindir. O, İslam'ın evrensel ilkelere dayandığına vurgu yapar ve İslam'ı sadece bir inanç sistemi olarak görmekten ziyade bir yaşam tarzı olarak kabul eder.

SONUÇ

René Guénon’un hayatı İslam öğretisi, gizli öğretisi, metafizik ve Doğu-Batı düşüncesi üzerine yazdığı eserlerle dolu bir yolculuktur. Guénon, özellikle Fransız geleneğindeki okültizm, gizli öğretisi ve ezoterik felsefe arasındaki çelişiklere dikkat çekerek İslami metafiziği Batı düşüncesiyle karşılaştırmıştır. İslam'ı en güvenilir ve en uygun öğretisi olarak görüp diğer geleneklerin İslam'a göre yetersiz kaldığını savunmuştur. Guénon, aslında Batı kendi köklerini reddettiği gibi İslam düşüncesinin de bu günkü şekil ve sunumundan yeterince haberdar olmadığı fikrini savunmuştur. Guénon, yazdığı eserlerle Batı düşüncesindeki eksiklikleri belirtirken aynı zamanda farklı gelenekler ve kültürler arasındaki benzerliklere de dikkat çekmiştir. Özellikle Hinduizm ve İslam arasındaki benzerlikleri araştırmış ve bu iki gelenek arasındaki paralellikleri göstermiştir. Guénon, bir yandan Batı düşüncesini eleştirirken diğer yandan da farklı gelenekler arasında bir köprü inşa etmeye çalışmıştır. Doğu ve Batı eserinde, Batı düşüncesinin yanlış anlaşılabilir rasyonalizmine ve materyalizmine eleştirel bir yaklaşım sergilerken, Doğu'nun geleneksel felsefesi ve spiritüalitesi hakkında derinlemesine araştırmalar yaparak bu farklı kültürler arasında bir bağ kurmaya çalışmıştır.

Gelenekselciliğin kurucusu olarak kabul edilen Guénon’a göre, Geleneksel anlayışın özünde, insanın kendisinin, toplumunun ve evrenin doğasının öğrenilmesi yatmaktadır. Bu öğrenme sürecinde geleneksel yöntemler ve öğretiler önemli bir rol oynamaktadır. Guénon, Batı'nın rasyonalist anlayışına karşı, Doğu'nun mistik ve metafizik alanda bulunan zengin kaynaklarından faydalanmayı önermektedir. Guénon, Batı'nın sadece akılcı ve mantıksal düşünceye dayalı felsefesinin yetersiz olduğunu düşünerek, Doğu'nun mistik-dinsel kökenli, sezgisel ve metafizik perspektifine yönelmemiz gerektiğini söylemektedir. Guénon’a göre Doğu'nun mistik ve metafizik felsefesi, Batı'nın rasyonalist anlayışı ile tamamlanarak daha kapsamlı bir bilgiye ulaşılabilir. Böylece, Batı'nın bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeleri korunarak insanların ruhsal ve manevi ihtiyaçlarının da karşılanabileceği bir denge sağlanabilir. Bu nedenle, Guénon'un bu önerisi kapsamında Doğu felsefesi ve Batı felsefesi arasında bir sentez yapılması gerektiği düşüncesi ön plana çıkmaktadır.

⁶⁴ Schuon, *Dinlerin Aşkın Birliği*, 115.

Guénon, özellikle İslam, Hinduizm, Taoizm ve Budizm gibi köklü felsefi ve dinsel sistemleri inceleyerek, bu sistemlerin temellerini anlamak, derinleştirmek ve Batı dünyasında daha iyi anlaşılmasını sağlamak için önemli çaba harcamıştır. Dinlerin insan yaşamına olan derin etkisini anlamak için önemli teorik ve pratik araçlar sunmuştur. Modern dünyanın sorunlarına bir cevap olarak geleneksel dinlerin toplumsal ve felsefi öğretilerini günümüz dünyasında yeniden canlandırmayı ve bu öğretileri modern insanın hayatına uyarlanması gerektiğini savunmuştur.

Guénon dinlerle ilgili de birçok meseleyi ele almıştır. Dinlerin kaynakları, amacı, yöntemleri ve içerikleri hakkındaki fikirleri, diğer düşünürlerden farklılık göstermektedir. Guénon, dinlerin tek bir kaynaktan geldiğine ve farklılaşmanın sonradan ortaya çıktığına inanır. Ayrıca, dinlerin özünde aynı amaca hizmet ettiğini ve insanların doğru yolu bulmalarına yardımcı olduğunu düşünür. Bu nedenle Guénon, dinlerin farklılıklarının insanların kültürel, sosyal ve tarihi bağlamına bağlı olduğunu savunur. Guénon aynı zamanda, dinlerin içerdiği sembolizm ve gizli anlamların çok önemli olduğunu söyler. Dinlerin bazı fikirleri ve pratikleri, insanların sadece dışsal anlamda anlamaları gerektiğini düşünmez; aynı zamanda, sembolik veya metafizik anlamlarının da olduğunu ve bu bakış açısıyla daha fazla anlam ifade ettiklerini savunur. Ona göre, dinler insanlığın birçok yönünü anlamak ve geliştirmek için çok değerli kaynaklar sağlamaktadır. Ancak modern dünyanın dinleri yanlış anlaması ve yalnızca dışsal ritüelleri takip etmesinden endişe duyar. Bu durumun dinlerin sembolik ve metafizik anlamlarını kaybetmeleriyle bağlantılı bir sorun olduğunu düşünür. Guénon, dinlerin doğru bir şekilde anlaşılması ve uygulanması için bir inisiyasyon veya öğretmen sisteminin önemini vurgular. Guénon ayrıca, dinler arasındaki farklılıkların, insanların farklı kültürler, tarihler ve coğrafyalarda yaşamalarından kaynaklanan doğal bir sonuç olduğuna inanır. Dolayısıyla, bir dinin diğerinden üstünlüğünden bahsetmek yerine, her birinin insanlar için bir arayış aracı olduğunu vurgular.

Guénon, İslam'ın Batıya olan etkisini de ele almış ve bu konuda önemli fikirler ortaya koymuştur. Özellikle Batı düşüncesinde İslam'ın etkisi ve buna karşılık Batı dünyasının İslam öğretilerinden nasıl etkilendiğine dair değerlendirmeler yapmıştır. Bu etkileşim bilim, felsefe, matematik, mimari gibi birçok alanda kendini göstermiştir. İslam bilginleri, Antik Yunan felsefe ve bilim metinlerini çevirerek kendi düşünce sistemlerini kurmuşlar ve bunları kendi kültürlerine adapte etmişlerdir. Bu sayede Batı'da ortaya çıkan Rönesans dönemi boyunca, İslam coğrafyasında geliştirilen bilimlerin etkisi Batı düşüncesinde de kendini göstermiştir. Guénon ayrıca, Orta Çağ boyunca yaşanan Haçlı Seferleri'nin İslam ve Batı düşüncesinin karşılıklı etkileşiminde büyük bir rol oynadığını savunmuştur. Haçlı Seferleri sayesinde, Batılılar Doğu kültürüne daha yakından şahit olmuş ve İslam tıbbı, mimarisi, felsefesi ve edebiyatı gibi alanlarda üstün buldukları bilgileri kendi kültürlerine aktarmışlardır. Aynı zamanda Guénon, İslam mistisizminin Batı'nın dini ve düşünsel

perspektifine hızla adapte olduğunu ve Batı mistisizmi ile olan paralelliklerine dikkat çeker. Bütün bu değerlendirmelerin ışığında, René Guénon’un üzerinde durduğu İslam’ın Batıya olan etkisi, bilimden felsefeye, dinden sanata kadar birçok alanda kendini göstermiştir. Batı kültürü İslam düşüncesini çeşitli alanlarda değerlendirirken aynı zamanda bu etkileşim sayesinde kendi düşünce ve bilim anlayışını da geliştirme imkânı bulmuştur.

REFERENCES/KAYNAKÇA

- Adam, Baki (ed.). *Dinler Tarihi El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları, 1. Basım, 2015.
- Aslan, Adnan. *Dini Çoğulculuk, Ateizm ve Geleneksel Ekol*. İstanbul: İSAM Yayınları, 2010.
- Burckhardt, Titus. *Akılın Aynası*. çev. Volkan Ersoy. İstanbul: İnsan Yayınları, 1994.
- Coomaraswamy, Ananda vd. *Doğu Bilgeliği*. çev. Ahmet Aydoğan. İstanbul: Say Yayınları, 2012.
- Coomaraswamy, Ananda. *Hinduizm ve Budizm*. çev. İsmail Taşpınar. İstanbul: Kaktüs Yayınları, 2000.
- Eliade, Mircea. *İnisiasyon, Âyinler, Gizli Cemiyetler*. çev. Ayşe Meral. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 1. Basım, 2022.
- Evkuran, Mehmet. “René Guénon Düşüncesinde Temel Konu ve Kavramlar”. *Bilimname : Düşünce Platformu* IV/10 (Ocak 2006), 93-116.
- Guénon, René. *Hıristiyan Ezoterizmi*. çev. Yunus Emre Kalın. İstanbul: Kapı Yayınları, 1. Basım, 2022.
- Guénon, René. *Hindu Doktrinleri*. çev. Esra Temür. İstanbul: Kapı Yayınları, 2022.
- Guénon, René. *İslam Maneviyatı ve Taoculuğa Toplu Bakış*. çev. Mahmut Kanık. İstanbul: İnsan Yayınları, 3. Basım, 2016.
- Guénon, René. *Masonluk ve Kompanyonaj Üzerine Bir İnceleme*. çev. Halit Bağmancı. İstanbul: Kapı Yayınları, 1. Basım, 2023.
- Guénon, René. *Modern Dünyanın Krizi*. çev. Esra Temür. İstanbul: Kapı Yayınları, 1. Basım, 2022.
- Guénon, René. *Mukaddes İlmin Sembolleri*. çev. Filiz Karaküçük. İstanbul: Ketebe Yayınları, 2022.
- Guénon, René. *Niceliğin Egemenleri ve Çağın Alametleri*. çev. Mahmut Kanık. İstanbul: İnsan Yayınları, 1. Basım, 2020.
- Gündüz, Şinasi vd. *Dinlerde Yükseliş Motifleri*. Ankara: Vadi Yayınları, 1. Basım, 1996.
- Kutluer, İlhan. “René Guénon’dan Seyyid Hüseyin Nasr’a: Gelenekselci Ekol’e Ait Öğretilerin Türkiye’ye İntikali ve Algılanış Biçimleri”. *Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi Sempozyum Tebliğleri*. ed. İsmail Kara. 404-448. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, 1. Basım, 2013.
- Kutluer, İlhan vd. *Seyyid Hüseyin Nasr’da Gelenek, Tasavvuf ve Dinî Çoğulculuk*. İstanbul: Bilim ve Sanat Vakfı Yayınları, 2003.
- Küçük, Abdurrahman vd. *Dinler Tarihi*. Ankara: Berikan Yayınevi, 8. Basım, 2017.
- Nasr, Seyyid Hüseyin. *Bilgi ve Kutsal*. çev. Yusuf Yazar. İstanbul: İz Yayıncılık, 2001.
- Nasr, Seyyid Hüseyin. *Bir Kutsal Bilim İhtiyacı*. çev. Şahabeddin Yalçın. İstanbul: İnsan Yayınları, 1995.
- Nasr, Seyyid Hüseyin. “Kulluk Edilecek, Sevilecek ve Bilinecek Hakikat: Allah”, çev. Ali Çaksu, *Divan Dergisi* 6/11 (2001), 5.

- Öçal, Şamil - Cevat Özyurt (ed.). *Modernizm ve Gelenekselcilik Arasında Din*. Ankara: Hece Yayınları, 2013.
- Ruben, Walter. *Eski Metinlere Göre Budizm*. çev. Lütfü Bozkurt. İstanbul: Okyanus Yayınları, 3. Basım, 2000.
- Sankrityayan, Rahul vd. *Budizm ve Felsefe*. çev. Sibel Özbudun. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 2. Basım, 1998.
- Schuon, Frithjof. *Dinlerde Biçim ve Öz*. çev. Salime Leyla Gürkan. İstanbul: İnsan Yayınları, 2016.
- Schuon, Frithjof. *Dinlerin Aşkın Birliği*. çev. Yavuz Keskin. İstanbul: Ruh ve Madde Yayınları, 1992.
- Schuon, Frithjof. *İslam ve Ezeli Hikmet*. çev. Şahabeddin Yalçın. İstanbul: İz Yayınları, 2013.
- Schuon, Frithjof. *Varlık, Bilgi ve Din*. çev. Şahabeddin Yalçın. İstanbul: İnsan Yayınları, 1991.
- Sungur, Erol. *Seyyid Hüseyin Nasr Göre Gelenek ve Modernlik*. Konya: Çizgi Yayınları, 2014.
- Tahralı, Mustafa. *Çağ ve Hakikat René Guénon’dan Seçme Makaleler ve Yorumlar*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, 2018.
- Yılmaz, Hüseyin. *Ezeli Hikmet ve Dinler: Dinler Tarihinde Tradisyonel Perspektif*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2003.